

psychological, educational, scientific and other skills. Moreover, general, specific and individual characteristics of the communicative competence structure reflect psychological readiness and communicative preparedness of such a professional person to communicate with those who are around him/her for professional activity fulfilment.

The following can become an evidence of professional self-fulfilment: widespread use by the professional community of special experience and creative achievements, acquired by an agent of education and science in the process of dialogic, "intellectual" by its nature, communication. As for the scientific and pedagogical professions, these achievements are related to mandatory teaching, cognitive, scientific, social, communicative and methodical *efficiency, creativity and competence* in activities of comparatively young professionals as well as mature ones.

УДК 316.612

Корчакова Н.В.

РОЗВИТОК ТРИВАЛИХ ФОРМ ПРОСОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПЕРІОД ПІЗНЬОЇ ЗРІЛОСТІ

Корчакова Н.В. Розвиток тривалих форм просоціальної поведінки у період пізньої зрілості. Висвітлюються питання присутності у життєдіяльності людей похилого віку особливого різновиду тривалих форм просоціальної поведінки – волонтерства. Обговорюється актуальність дослідження проблеми, значення волонтерської діяльності для фізичного і психічного благополуччя особистості, роль просоціальної діяльності у формуванні нових життєвих стратегій, змін у ментальній моделі світосприйняття та пошуку сенсу життя у період пізньої зрілості. Презентується міжнародний досвід психологічного аналізу волонтерства людей похилого віку, вікові особливості ставлення до тривалих форм просоціальної поведінки та особливості її реалізації.

Ключові слова: пізня зрілість, волонтерство, просоціальна поведінка, тривалі форми допомоги, ідентичність.

Корчакова Н.В. Развитие длительных форм просоциального поведения в период поздней зрелости. Освещаются вопросы наличия в жизнедеятельности людей преклонного возраста особой разновидности длительных форм просоциального поведения – волонтерства. Обсуждаются вопросы актуальности изучения проблемы, значение волонтерской деятельности для физического и психического благополучия личности, роль просоциальной деятельности в поиске нового смысла жизни, изменении ментальной модели мировосприятия, формировании новых жизненных стратегий в данном возрастном периоде. Освещается международный опыт анализа волонтерской деятельности в пожилом возрасте, особенности отношения к этой деятельности и ее реализация.

Ключевые слова: поздняя зрелость, волонтерство, просоциальное поведение, длительные формы помощи, идентичность.

Вступ. Важливим аспектом аналізу вікового генезу просоціальності особистості є вивчення особливостей функціонування соціально ціннісної стратегії на завершальному етапі онтогенезу. Є декілька важливих підстав, які вказують на актуальність дослідження громадської активності у цей віковий період. У їх загальній сукупності можна виокремити дві групи обставин: причини суспільно-економічного характеру та особистісно-індивідуальні. Обговорюючи першу групу причин соціологи, економісти, медики вказують на необхідність розробки питань, пов'язаних із феноменом старіння суспільства, тенденцією прискорення цього процесу у останні десятиріччя, необхідністю використання потенціалу людей похилого віку. Психологічна наука покликана сприяти гармонізації життєвих програм у період пізньої зрілості, вибудовувати психологічні основи

повноцінного життя та емоційного благополуччя особистості, формувати у суспільній свідомості позитивний образ старості. Одним із напрямків аналізу психологічної готовності людей похилого віку до суспільної активності є вивчення волонтерства як тривалої форми просоціальної поведінки.

Вихідні передумови. Соціальні процеси, що відбуваються в Україні у останні роки, викликали активізацію волонтерського руху в цілому і участь у добровольчій діяльності людей старшого віку зокрема. За даними світового рейтингу благодійності (*CAF World Giving Index 2015*) за останні п'ять років відбулася значна інтенсифікація просоціальних процесів. Рейтинг України підвищився із 150 до 89 місця. Як відомо, у цьому рейтингу, поряд із двома іншими критеріями (грошові пожертви і допомога), оцінюється також волонтерство. За участю у волонтерських програмах Україна посіла 109 місце у світовому рейтингу.

У той же час необхідно визнати, що волонтерська діяльність старшого покоління ще детально не проаналізована. Навіть використовуючи віковий критерій аналізу волонтерства, увага психологів і соціальних працівників перш за все зосереджується на аналізі молодіжних підгруп [1, с. 28]. Вивчення потенційних можливостей людей похилого віку активізувалося у останній період (Максименко С. Д.; Смульсон М. Л.; Щаніна К. В., Greenfield E. A.; Finkelstein M. A.; Gottlieb V. H.; Chong A. M.). Основна увага зосереджується на аналізі значення волонтерства для загальної життєдіяльності особистості і її самопочуття, простеженні мотиваційних основ процесу, вивченні впливу диспозиційних і ситуативних чинників на участь людини похилого віку у добровольчих програмах. Обговорюючи особливості волонтерства у похилому віці наголошується, що у цей період вдало поєднується унікальна тріада: досвід, навички і терпіння, які у такому поєднанні відсутні у просоціально налаштованій молоді. У роботах соціологічного плану волонтерство аналізується у контексті розвитку соціальної активності людей похилого віку. Зокрема, використовуючи теорію соціальної активності, російський соціолог Щаніна К. В. виокремлює шість потенційних сфер активності людей похилого віку: сімейно-побутова діяльність, освітня, дозвільна, громадсько-політична, трудова та волонтерство [2, с. 61]. Таким чином, волонтерство розглядається як важливий шлях використання духовного та трудового потенціалу людей похилого віку.

Мета нашої наукової розвідки полягає у висвітленні основних напрямків психологічного аналізу волонтерства у похилому віці, простеженні впливу просоціальної активності на самопочуття та життєдіяльність особистості.

Дослідження передбачало використання методів теоретичного аналізу та структурованого опитування. У обстеженні взяли участь 82 респонденти передпенсійного і пенсійного віку, які на даний час продовжують професійну діяльність. Як показало опитування, більшість учасників вважають свій рівень участі у тривалих формах просоціальної поведінки досить високим. Свою активність вони спрямовують на допомогу людям із найближчого соціального оточення, адресуючи її не лише членам родини, але й людям із більш широкого соціального оточення. Порівнюючи міру власної просоціальної активності з досвідом громадської активності у попередній віковий період респонденти більш

схильні вказувати на підвищення показників. На їх думку, у останні роки вони відчують себе більш долученими до участі у тривалих формах просоціального сприяння. Серед мотиваційних підстав, які використовувалися при аргументуванні позицій, увага перш за все акцентується на двох групах причин: віковому зниженні егоцентризму та загостренню кризовості життя людей. У першому випадку наголошувалося на переосмисленні життєвих цілей, зміні пріоритетів, появі нових статусів, пов'язаних з одруженням дітей, народженням внуків. У другому – відображається тенденція загальної соціальної тривожності і невпевненості людей у завтрашньому дні. При цьому ми не помітили значних розбіжностей між рівнем задекларованої участі у тривалих формах просоціальної поведінки і бажанням долучитися до таких форм соціальної активності у майбутньому.

Деякі інші результати ми отримали відносно показників реальної участі і бажань людей похилого віку щодо волонтерської діяльності. За результатами опитування лише шоста частина учасників вказали на свою участь у волонтерських програмах. У той час як половина учасників опитування не лише визнають необхідність такої діяльності, але й декларують готовність приймати у ній участь. На нашу думку, розбіжність між показниками реальної участі людей у волонтерських програмах з їхньою готовністю надавати допомогу іншим, пов'язана з відсутністю розвиненої інфраструктури благодійних організацій. Волонтерство, як різновид тривалих форм просоціальної поведінки, вимагає наявності організаційного контексту, залучення людини у добродійну діяльність через певну організацію. Негативну роль відіграє також недовіра людей до ефективності і прозорості волонтерського руху. Під час опитування люди висловлюють сумнів, що їхні зусилля не будуть використані для чийсь наживи. Закономірно, що такі установки знижують альтруїстичні прагнення, перешкоджаючи розвитку соціально бажаних програм сприяння. Отримані результати вказують на доречність державного стимулювання волонтерства із залученням до цієї діяльності не лише молоді, але і представників старшого покоління, детального психологічного аналізу цього процесу.

Різниця у кількісних показниках, які обговорюються при характеристиці волонтерства, зумовлена як соціокультурними чинниками, так і особливостями наукових підходів (вивчення реального і бажаного волонтерства; аналіз психологічної готовності до тривалих просоціальних програм і участь у конкретному різновиді допомоги; особливості інформаторів і т.д.). Зокрема у дослідженнях, виконаних на західноєвропейській і американській вибірках, вказують, що відчуття соціальної ізоляції і спустошеності, які зумовлені виходом на пенсію, стимулюють активізацію довготривалих форм просоціальної поведінки. Як зазначається у дослідженнях, більше половини людей похилого віку приймають активну участь у волонтерській діяльності (Piercy K. W., 2011; Hendricks J., 2004). У роботах, виконаних у країнах Сходу, ці показники значно скромніші.

Закономірно, що представленість волонтерства у похилому віці нижча, ніж у попередні вікові періоди. Зокрема, аналізуючи просоціальну активність представників трьох вікових підгруп (молодь – 15-39 р., люди середнього віку – 40-59 р. і представники похилого віку), дослідники встановили, що віковий по-

казник негативно корелює з участю у добродійній громадській роботі. Найнижчий рівень участі у волонтерстві демонструють люди у віці 60-75 років (Chong A. M.). Аналізуючи траєкторію волонтерства з позиції теорії селективності, вчені зазначають, що досягнувши пікових показників у 44-45 років бажання займатися волонтерством у структурі певної організації зберігає свою стабільність протягом наступних двадцяти років. При цьому спостерігається більша вибірковість до співпраці з тією чи іншою організаційною структурою. Людина вибирає для себе ті організації, які забезпечують найбільш суб'єктивно значущу емоційну взаємодію. Незначне зниження показників спостерігається у період 65-75 років із ознаками більш різкого спаду після 80-и років. У той же час у дослідженні підкреслюється, що ставлячись по різному до участі у житті благодійних організацій, волонтери похилого віку демонструють досить високі часові показники волонтерства. Саме ця категорія волонтерів готова витратити на ці типи діяльності найбільше часу, демонструючи вищий рівень постійності, ніж представники інших вікових підгруп (Hendricks J.). Це засвідчує, що отримавши досвід благодійної діяльності, люди похилого віку повертаються до реалізації просоціальних дій. Добровольці найстаршої вікової категорії демонструють найвищу частоту повторної участі у програмах. Отримані дані свідчать про великий потенціал у розвитку волонтерства у похилому віці. Саме цей вид активності асоціюється у людей з процесами позитивного старіння, забезпечуючи їм відчуття соціальної корисності та потрібності, що сприяє продовженню тривалості життя та емоційному благополуччю (Chong A. M.). Особливу роль у активації просоціальної поведінки у похилому віці відіграє переживання задоволеності. Як показали дослідження, бажання приймати участь у волонтерській діяльності і рівень та характер просоціальної активності корелюють із задоволенням, яке отримує людина, що у свою чергу, детермінує часові показники діяльності. [3, с. 6].

При вивченні волонтерства у похилому віці увага, перш за все, спрямовується на аналіз взаємозв'язку цієї форми просоціальної поведінки із станом здоров'я людини та її самопочуттям. Цій лінії присвячено багато досліджень у різних країнах світу [5]. Значна кількість робіт цього типу виконані у логіці повздовжніх зрізів, що забезпечує можливість простеження довготривалих наслідків участі людей у добродійній діяльності. Отримані результати вказують на наявність прямого зв'язку між соціальною активністю і психологічним самопочуттям людини та більш опосередкований зв'язок волонтерства із станом фізичного здоров'я. Зокрема у одному із тривалих (семирічних) досліджень довгожителів (70-ти і більше років) стверджується, що участь людини у волонтерських програмах на початковому етапі дослідження забезпечила стійкість позитивної самооцінки здоров'я та сповільнила розвиток депресивних станів (Lum T. Y.). Близькі результати отримані також у одному із останніх досліджень англійських учених. Повздовжнє дослідження протягом майже 11 років показало, що волонтерська діяльність пов'язана зі зниженням смертності у літніх людей, хоча цей ефект, не проявляється щодо людей з ознаками інвалідизації (Rogers N. T., 2016). Важливою лінією аналізу впливу волонтерства на пси-

хічний розвиток людини є вивчення механізмів цього процесу. Зокрема можна послатися на дослідження, у яких зроблена спроба використати теорію психосоціального розвитку Е. Еріксона для змін пояснення тих змін, що виникають у процесі волонтерської діяльності. Зокрема, обговорюючи питання збереження особистісної автономії та гармонійності самопочуття у похилому віці у дослідженнях акцентується увага на творчих шляхах у вирішенні проблем, ініціативного застосовування набутого досвіду у нових життєвих умовах (Perry T. E.).

У роботах останніх років спостерігається зміщення акценту із питань здоров'я на розгортання нових особистісних тенденцій, простеження впливу волонтерства на подальшу соціальну та громадянську активність людей похилого віку. Як зазначається у одному із експериментальних досліджень, після участі у волонтерських програмах кожний шостий учасник вказує, що просоціальна діяльність сприяла започаткуванню нових ліній трудової активності, близько половини респондентів визнали підвищення громадської активності, більше третини людей позначили вибір нових освітніх програм. Таким чином, дослідження показало, що волонтерство має перспективні наслідки не лише для молоді, але і людей літнього віку, воно є засобом розвитку соціальної та громадянської активності (Morrow-Howell N). Вивчення перспективних наслідків волонтерства для особистісного розвитку показує, що участь у тривалих просоціально орієнтованих програмах, особливо за умови її поєднання з релігійним світосприйняттям, сприяє успішним процесам генералізації та еґо-інтеграції. Через надання допомоги іншим, люди похилого віку отримують можливість переглянути власні життєві цілі, зрозуміти сенс свого життя, тобто розвинути еґо-цілісність. Вони отримують здатність побачити себе в новому світлі і синтезувати цю інформацію у новому наборі значень. Через волонтерську діяльність відбувається розвиток центральних аспектів еґо-цілісності: знаходження екзистенційного сенсу, розуміння складності світу та розвиток емоційної стійкості (Piercy K. W.). Ці результати засвідчують, що, дякуючи просоціальній активності, відбувається зміна автонаративу, що спричиняє трансформування світосприйняття. Як зазначає Смульсон М. Л., це шлях до зміни ментального образу світу у напрямку збалансування гнучкості і ригідності системи, як основи психічного здоров'я у похилому віці.

Як відомо, волонтерська діяльність зумовлюється дією різних мотивів. Серед шести основних спонук, які інтенсивно обговорюються відносно волонтерства, з емоційним задоволенням у людей похилого віку пов'язані лише два: це альтруїстичні (ціннісні) мотиви та прагнення використати набутий досвід чи використати свої уміння та навички. Саме ці мотиваційні спонуки фактично інтенсифікують особистісні програми участі людей похилого віку у довготривалій просоціальній діяльності. При цьому захисні мотиви та мотиви кар'єрного зростання не мають особливого впливу на волонтерство у цей віковий період [3, с.10]. Певною мірою знецінюється також і пізнавальний мотив. Обговорюючи особливості функціонування соціального мотиву у людей похилого віку австралійські дослідники зазначається, що вони прагнуть до зміцнення соціальних зв'язків (Greenslade J. H., White K. M., 2005 [5]), віддаючи перевагу знайомим

партнерам. Цю особливість можна пояснити на основі змін у ментальній моделі світу людей похилого віку, простеженій у роботах Смульсон М. Л.

Важливим напрямком аналізу участі людей похилого віку у довготривалих програмах сприяння є простеження впливу соціального і особистісного ресурсу людини на мотиваційні характеристики поведінки. Встановлено, що ці змінні здатні суттєво вплинути на бажання займатися волонтерством, вони є важливими предикторами участі людини у тривалих програмах просоціальної поведінки. Все ж їх детермінуючий вплив може мати не лише прямий (Kim J., et al.), але, у деяких випадках, і зворотний зв'язок. Існування цієї закономірності пояснюється компенсаторними можливостями просоціальної діяльності, її позитивним впливом на міру домагань, самооцінку та глобальне самовідношення (Principi A.). Підвищення активності особливо помітне, за умови збереження у людини похилого віку значущості декількох мотивів участі у добродійній діяльності та сформованості довірливих, міцних зв'язків з благодійними організаціями (Gillespie A. A.).

Цікаві висновки щодо участі людей похилого віку у довготривалих програмах допомоги ми знаходимо у дослідженнях виконаних у лоні теорії ідентичності. Зокрема у дослідження Greenfield E. A. стверджується, що існує зв'язок між просоціальною поведінкою, рольовими ідентичностями та сприйняттям життєвих цілей [4]. Висловлюється припущення, що саме волонтерство може пом'якшити ризик руйнування життєвих цілей, емоційного благополуччя літніх людей при втраті значущих рольових ідентичностей.

Висновки і подальші перспективи досліджень. Концепція позитивного старіння нерозривно пов'язана з ідеєю збереженням людиною похилого віку активної життєвої позиції. Важливою лінією її реалізації є участь у тривалих формах просоціальної поведінки, які корисні як для загального суспільного блага, так і особистісного благополуччя. Люди похилого віку приймають участь у багатьох різновидах просоціальної поведінки. Найбільш організованою формою просоціальної активності є волонтерство. У останні роки спостерігається активізація міжнародних зусиль, спрямовані на стимулювання волонтерства людей похилого віку та психологічний аналіз його природи, витоків, наслідків. Психологічні і соціологічні дослідження засвідчують, що участь людей похилого віку у волонтерських програмах – загальносвітова тенденція, у розвитку якої простежується дія соціокультурних факторів та національних традицій. Люди похилого віку мають нижчий рівень індивідуальних ресурсів для здійснення просоціально зорієнтованої діяльності ніж у попередній віковий період, але, не дивлячись на це, досить активно беруть участь у волонтерських програмах. Як різновид соціальної активності, волонтерство лежить в основі феномену «позитивне старіння». Основними лініями аналізу явища є вивчення його предикторів, мотиваційних основ, значення для здоров'я та життєдіяльності особистості, особливостей стимулювання.

Волонтерство явище досить різнопланове, тому у подальших дослідженнях доречно проаналізувати психологічну готовність людей похилого віку до різних видів волонтерської діяльності, особливості її детермінації. Заслуговує

на увагу питання мотиваційних основ просоціальної активності людей похилого віку, їх готовності до співпраці із різними реципієнтами допомоги.

Список використаних джерел

1. Менеджмент волонтерських груп від А до Я: навч.-метод посібник / За ред. Т. Л. Лях. – К., Ворсо-04, 2012. – 288 с.
2. Щанина Е. В. Социальная активность пожилых людей в современном российском обществе (регион. аспект): [Текст]: дисс. ... канд. соц. наук : 22.00.04 / Е. В. Щанина. – Пенза, 2006. – 160 с.
3. Finkelstein M. A. Correlates of Satisfaction in Older Volunteers: A Motivational Perspective / M. A. Finkelstein // International Journal of Volunteer Administration, 2007. – vol. 24, no. 56-12. – pp. 6–13.
4. Greenslade J. H. The prediction of above-average participation in volunteerism: a test of the theory of planned behaviour and the volunteers functions inventory in older Australian adults / J. H Greenslade ., K. M. White // The Journal of Social Psychology. – 2005. – vol. 145, no. 2. – pp. 155–172.
5. Greenfield E. A. Formal Volunteering as a Protective Factor for Older Adults' Psychological Well-Being / E. A. Greenfield, N. F. Marks // Journals of Gerontology. – 2004 . – vol. 59 (5). – S 258–264.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Menedzhment volonters'kih grup vid A do Ja:navch-metod posibnik /Za red. T. L. Ljah. – К., Vorso-04, 2012. – 288 s.
2. Shhanina E. V. Social'naja aktivnost' pozhilyh ljudej v sovremennom rossijskom obshhestve (region. aspekt): [Tekst]: diss. ... kand. soc. nauk : 22.00.04 / E. V. Shhanina. – Penza, 2006. – 160 s.
3. Finkelstein M. A. Correlates of Satisfaction in Older Volunteers: A Motivational Perspective / M. A. Finkelstein // International Journal of Volunteer Administration, 2007. – vol. 24, no. 56-12. – pp. 6–13.
4. Greenslade J. H. The prediction of above-average participation in volunteerism: a test of the theory of planned behaviour and the volunteers functions inventory in older Australian adults / J. H Greenslade ., K. M. White // The Journal of Social Psychology. – 2005. – vol. 145, no. 2. – pp. 155–172.
5. Greenfield E. A. Formal Volunteering as a Protective Factor for Older Adults' Psychological Well-Being / E. A. Greenfield, N. F. Marks // Journals of Gerontology. – 2004 . – vol. 59 (5). – S 258–264.

Korchakova N.V. Development of long-term forms of prosocial behavior in the late adulthood. This article is devoted to the issue of features of long-term forms of prosocial behavior at late adulthood. The purpose of it is to highlight the main areas of psychological analysis of volunteer activity in this age, to trace the impact of prosocial activity on the elderly people's well-being. The author proves the expediency of ontogenetic approach to this problem and highlights the main areas of current researches on the study of volunteering as form of prosocial behavior. The analytical analysis of researches highlights that the problem of age-related aspects of volunteering is not studied enough in the field of psychology. Researchers distinguish six potential areas of activity of the elderly: family and household activity, educational activity, organization of leisure-time, socio-political activity, work and volunteer activity. The author discusses the problem of effect of volunteering as a form of prosocial activity on the physical and mental well-being of older adults, the role of this activity in the searching a new meaning of life in this age. The one of the problems in this age period is more free time but less social participation. The results of foreign researches demon-

strate that through the volunteer work the elderly can expand their social circle and boost their self-affirmation. Through volunteer activities, they can also maintain normal physical functioning, as well as good interaction with the society. As noted in previous researches active prosocial behavior helps elderly people in boosting their self-affirmation and relieving their stress. Besides physical and psychological satisfaction, they can also realize their potential and be reassured of their value. Volunteering can lower their stress, frustration, and anxiety. Thus, volunteering is seen as an important way of using spiritual and employment potential of older people. It is noted that volunteering is important in the larger context of successful aging. The author outlines the issues for future research, such as psychological readiness of elderly people to different types of volunteer activities, determination of prosocial activity in this age, etc.

Key words: prosocial behavior, voluntireeng, late adulthood, prosocial activity, identity, long-term forms of helping behavior.

Крайніков Е.В., Прокопович Є.М., Трутенко Н.А.
ОСОБЛИВОСТІ ОБРАЗУ ВЛАСНОГО ТІЛА У ЖІНОК З РІЗНИМИ
ТИПАМИ РАННЬОЇ ПРИХИЛЬНОСТІ

Крайніков Е.В., Прокопович Є.М., Трутенко Н.А. Особливості образу власного тіла у жінок з різними типами ранньої прихильності. Статтю присвячено дослідженню впливу типу ранньої прихильності на формування образу власного тіла в жінок. Проведене нами емпіричне дослідження показало, що на формування образу тіла перший і найважливіший вплив мають відносини з матір'ю, їхня якість і глибина. Вони також визначають рівень самоставлення дитини в майбутньому, що також впливає на образ її тіла. Надалі факторами, які коригують образ тіла людини, будуть очікування і ставлення до образу її тіла значущих для неї осіб, характер відносин з якими також визначається внутрішньої робочою моделлю прихильності індивіда. Отримані дані покладено в основу рекомендацій щодо корекційної роботи із відповідною категорією клієнтів.

Ключові слова: образ тіла, прихильність, самоставлення, відношення із матір'ю, ауто-симпатія, перфекціонізм, інтерес до себе.

Крайніков Э.В., Прокопович Е.М., Трутенко Н.А.. Особенности образа собственного тела у женщин с различными типами ранней привязанности. Статья посвящена исследованию влияния типа ранней привязанности на формирование образа собственного тела у женщин. Проведенное нами эмпирическое исследование показало, что на формирование образа тела первое и самое важное влияние оказывают отношения с матерью, их качество и глубина. Они также определяют уровень самоотношения ребенка в будущем, что также влияет на образ его тела. В дальнейшем факторами, которые корректируют образ тела человека, будут ожидания и отношение к образу его тела значимых для него людей, характер отношений с которыми также определяется внутренней рабочей моделью привязанности индивида. Полученные данные положены в основу рекомендаций по коррекционной работы с соответствующей категорией клиентов.

Ключевые слова: образ тела, привязанность, самоотношение, отношения с матерью, ауто-симпатия, перфекционизм, интерес к себе.

Вступ. У сучасному суспільстві загальна привабливість все частіше вважається важливою перевагою жінки, а образ стрункого, красивого тіла – ідеалом, на якому зосереджені прагнення багатьох. Соціальні установки, що спрямовані на звеличення ідеального тіла, визнають його красу як показник не тільки фізичного здоров'я або хорошою спадковості, а й як неодмінний атрибут, не мати який вважається соромно, враховуючи можливості, що надаються суспільством для його досягнення